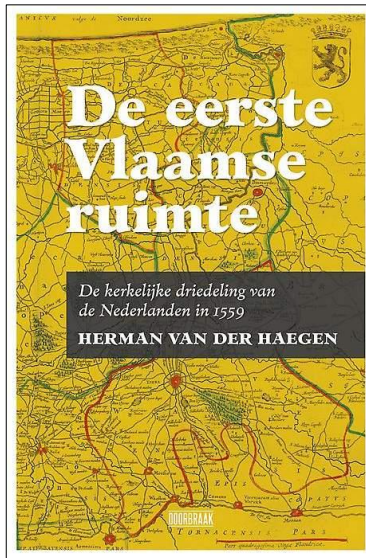

Boekbesprekingen

H. VAN DER HAEGEN, *De eerste Vlaamse ruimte. De kerkelijke driedeling van de Nederlanden in 1559. Een historisch-geografische analyse*, Leuven, 2017 – 15,5 x 23,5 cm, 71 pp., ill. – ISBN 97894926390 97 - € 19,95.

In dit boekje van sociaal geograaf Herman Van der Haegen (K.U. Leuven) wordt de driedeling van de Nederlanden behandeld die in 1559 voorzag in een nieuwe ruimtelijke structuur voor de kerk n.a.v. de contrareformatie. Deze herstructurering besloot ook de formele onafhankelijksverwerving van de Nederlanden.

In een eerste hoofdstuk wordt de voor-geschiedenis gegeven: hoe op het einde der middeleeuwen de Nederlanden een mozaïek waren van kleine en grotere vorstendommen. Onder de Bourgondiërs begon een voort-schrijdende eenmaking die onder Karel V uitgroeide tot een onafhankelijke statenbond, los van Frankrijk en Duitsland. De kerkelijke

structuren bleven voorlopig nog de oude met bisdommen die Zuid-Noord georiënteerd waren.

Zijn zoon Filips II maakte de Nederlanden ook kerkelijk zelfstandig door middel van een nieuwe structuur die de nieuwe politieke situatie volgde en tevens veel beter aansloot bij de verschillende soorten volkeren die er leefden, hun instellingen en de taal die zij spraken. De eigenlijke uitwerking was vooral het werk van Viglius (Wigle van Aytta uit Friesland) en Sonnius (Frans van de Velde uit Son bij Nijmegen). Centraal in hun plan was een volledige hertekening van de opdeling in bisdommen (hoofdstuk 2).

De oude, veel te grote, slecht functionerende en niet op hun bewoners passende bisdommen van Terwaan, Atrecht, Doornik, Kamerrijk, Luik en Utrecht werden vervangen door Boulogne, St.-Omaars, Atrecht, Doornik, Kamerrijk, Namen (Franssprekende gebieden) Ieper, Brugge, Gent, Mechelen, Antwerpen, 's Hertogenbosch, Roermond (Nederlandssprekende gebieden bezuiden de grote rivieren), Middelburg, Utrecht, Haarlem, Deventer, Leeuwarden en Groningen (idem, ten noorden of in de delta). De nieuwe structuur werd een feit met de pauselijke bul *Super Universus* in mei 1559 (hoofdstuk 3).

Met deze kerkhervorming werd een fundamentele drieledige indeling van de Nederlanden geïntroduceerd, waarbij zich in de middenstrook een 'Vlaamse ruimte' aftekende. Er was duidelijk beoogd om Nederlandstalige en Franstalige bisdommen tot stand te brengen, maar prioritair stond toch de leefbaarheid van de nieuwe bisdommen zodat soms van het eerste oogmerk werd afgeweken (hoofdstuk 4).

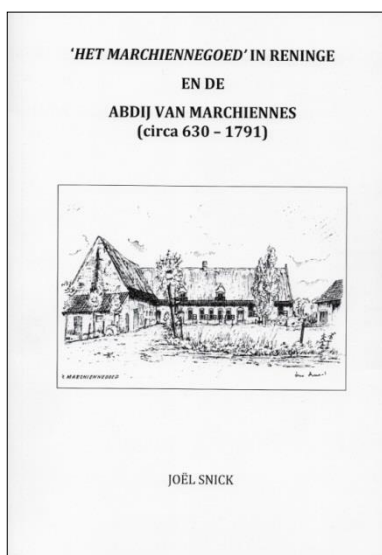
De nieuwe opdeling had echter op taalgebied ook een nefaste werking: In noordwest-Frankrijk (in het vroegere bisdom Terwaan) werd tot voor 1559 nog veel Nederlands gesproken, in de nieuwe structuur kwamen de bewoners in 'Franstalige' bisdommen te liggen en waren ze afgesneden van hun Nederlands sprekende bureu. Deze problematiek wordt in detail beschreven in hoofdstuk 5.

In hoofdstuk 6 wordt beschreven hoe de eerste Vlaamse ruimte die ontstond in 1559 verder evolueerde tot uiteindelijk een echt Vlaams Gewest (1980).

Het boek besluit met een bibliografie voor dit onderwerp en een bespreking van de kaart van Blaeu van 1662 van het bisdom Ieper (afgebeeld op de binnenflappen van het boek – overigens ook de kaart die de kapt van ons tijdschrift *Westhoek* siert). In de tekst vinden we ook kaarten van de Nederlandse vorstendommen in de Bourgondische tijd, de oude bisdommen van voor 1559, de nieuwe bisdommen (situatie 1570), een detailkaart voor het bisdom Terwaan met zijn opdeling in drie nieuwe bisdommen (Ieper, St.-Omaars en Boulogne) en het Koninkrijk der Nederlanden 1815-1839.

Het boekje geeft een heldere inkt in hoe niet alleen een politieke, maar een daarop geënte kerkelijke herstructurering een consolidatie tot stand bracht van de Nederlanden als onafhankelijk gebied met daarbinnen een Vlaams ruimte. [PD]

J. SNICK, 'Het Marchiennegoed'; in Reninge en de Abdij van Marchiennes (circa 630-1791), Ieper, 2017 – 29 x 21 cm, 110 pp., ill., deels in kleur, e.b. – € 19,50

In dit boek gaat de auteur op zoek naar een antwoord op twee vragen: hoe kwam het Marchiennegoed in Reninge in handen van de abdij van Marchiennes en hoe werd de Franse heilige, Rictrudis, patrones van de kerk van Reninge en Woesten?

Op deze vragen werden in het verleden al heel wat antwoorden geformuleerd. Maar alle mogelijke verklaringen gingen volgens de auteur aan een essentieel gegeven voorbij: de tienden die de abdij van Marchiennes gedurende ongeveer duizend jaar in Reninge kon heffen, ook al waren soms kapers op de kust, zoals de abdij van Voormezele en de heren van Reninge.

Het is dan ook niet te verwonderen dat aan de rol van de tienden in het boek veel aandacht wordt besteed (Hoofdstuk II). We leren hoe de abdij die tienden kon verwerven en welke rol Rictrudis hierin heeft gespeeld. Om dit alles te kaderen krijgen we in een eerste hoofdstuk de geschiedenis van de abdij van Marchiennes (630-1791), gelegen in het noorden van Frankrijk op zo'n tachtig